Salla Paavilainen

VN/15078/2025

Sosiaali- ja terveysministeriön vastine sosiaali- ja terveysvaliokunnalle – HE 86/2025 vp

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä vastinetta lausunnoista, jotka on annettu valiokunnalle hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 86/2025 vp) käsittelyn yhteydessä.

Ministeriö toteaa vastineena annettuihin lausuntoihin seuraavaa:

Perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 34/2025 vp)

Lainsäädäntövallan siirtäminen ja sääntelyn tarkkarajaisuus

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan arvioinut valtioneuvoston päätöksen käyttämistä 53 b §:n mukaisten tehtävien ja 53 c §:n mukaisen rahoituksen toimeenpanossa. Arvioinnin keskiöön on lausunnossa otettu se, voidaanko tätä pitää perustuslain 80 §:n 1 tai 2 momentin mukaisena lainsäädäntövallan siirtämisenä. Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan esittämillään perusteilla, että 53 b §:ssä ja 53 c §:ssä tarkoitettu valtioneuvoston päätös ei luonteeltaan ole lainsäädäntövallan siirtämistä, vaan lainsäädännön toimeenpanoa. Valtioneuvoston päätös instrumenttina on siis perustuslain mukainen keino hyvinvointialueiden uusien tehtävien ja rahoituksen kohdentamiseen.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että varautumisvelvollisuuden perussisältö käy 53 b §:ssä olevien tehtävien osalta riittävän täsmällisesti ilmi ehdotetusta laintasoisesta sääntelystä. Lakiesitystä voidaan siis pitää riittävän tarkkarajaisena, kun perusteena pidetään poikkeusoloihin varautumista. Eduskunnan oikeusasiamies käsitteli myös omassa lausunnossaan säännöksen tarkkarajaisuutta ja piti perustuslakivaliokunnan käsittelyä tarpeellisena tältä osin. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella 53 b §:n mukaisten tehtävien täsmennystarvetta ei ole.

53 c §:n tarkentaminen

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun 53 c §:n eri momenteissa on viitattu hieman vaihtelevalla tavalla 53 b §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston päätöksessä hyvinvointialueille määriteltyihin tehtäviin. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa 53 c §:n täsmentämistä niin, että kaikissa momenteissa viitataan 53 b §:n 1 ja 2 momenttien mukaisiin tehtäviin, jottei jää epäselvyyttä valtioneuvoston päätösvallan rajoista. Tarkempi pykälämuotoilu vastineen lopussa.

Puolustusvaliokunnan lausunto (PuVL 10/2025 vp)

Puolustusvaliokunta pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä uudistetaan muuttuneessa turvallisuusympäristössä ja huomioimalla maanpuolustuksen tarpeet. Puolustusvaliokunta katsoo, että puolustusministeriön tulisi olla mukana lakiehdotuksen 53 c §:n 2 momentin mukaisessa valtioneuvoston päätöksen valmisteluun osallistuvana sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyökumppanina. Puolustusvaliokunta katsoo myös, että selkeyden vuoksi olisi aiheellista täydentää puolustusvoimista annettua lakia (551/2007) ehdotettuun lainsäädäntöön viittaavalla informatiivisella säännöksellä. Myös puolustusministeriö esitti vastaavanlaisia lisäyksiä.

> STM katsoo, että 53 c §:n 2 momenttiin voidaan lisätä puolustusministeriö. Tarkempi pykälämuotoilu vastineen lopussa. STM kannattaa puolustusvoimista annetun lain

muuttamista puolustusvaliokunnan ja puolustusministeriön lausunnoissaan esittämällä tavalla.

Hyvinvointialueiden itsehallinto, oikeusperusta ja säännösten tarkkarajaisuus

Eduskunnan oikeusasiamies tuo lausunnossaan esiin, että esityksen perusteluissa olisi tullut tarkemmin kuvata mihin kansainvälisiin sopimuksiin ja niiden täsmällisiin kohtiin virka-apuvelvoite Natolle ja Suomen muille sotilaallisille liittolaisille perustuu. Oikeusasiamies on katsonut, että virka-avun laajuuden perusteella säännöstasolla tulisi ilmetä vastaavuusperiaate, eli se, että Suomi on sitoutunut antamaan Nato-joukoille ja esikunnille vastaavat terveydenhuollon palvelut kuin Suomen Puolustusvoimille.

STM toteaa, että oikeusperustana terveydenhuollon palveluiden tarjoamiselle ovat Naton joukkojen asemaa Suomessa kuvaava Nato SOFA-sopimus (laki 124/2024, SopS 23/2024) ja tarkemmin sen IX artiklan 5 kappale. Sopimuskohdan mukaan terveydenhuoltopalvelut tarjotaan joukoille tai heidän mukanaan tuleville siviilihenkilöille samoilla edellytyksillä kuin vastaanottajavaltion vastaavalle henkilöstölle, jos joukkojen mukana ei ole riittäviä suun terveydenhuollon tai terveydenhuollon palveluita. Liittokunnan pysyvien esikuntien asemaa koskeva sopimus on Pariisin pöytäkirja (laki 125/2024, SopS 25/2024) ja sitä tarkentava Supplementary Agreement, jonka hyväksymistä koskeva hallituksen esitys on parhaillaan poikkihallinnollisesti valmisteltavana puolustusministeriön johdolla. Terveydenhuollon palveluiden antamista on käsitelty laajasti edellä mainittujen sopimusten voimaan saattamista koskevassa hallituksen esityksessä 90/2023 vp.

STM katsoo, että vastaavuusperiaatetta ei ole tarkoituksenmukaista lisätä 53 a §:n säännöstekstiin. Suomi on Pohjois-Atlantin liiton jäsenvaltio, ja STM katsoo, että liittokuntaa koskevat sopimusmääräykset ovat riittävän vahvat ja laintasoisesti vahvistetut, eikä niitä ole tarkoituksenmukaista toistaa tässä yhteydessä säädöstekstissä.

Kymenlaakson hyvinvointialue esittää lausunnossaan, että itsehallinnon turvaamiseksi hyvinvointialueille säädettävät tehtävät tulee määritellä lailla, eikä valtioneuvoston päätös olisi riittävää sääntelyä. Kymenlaakson hyvinvointialue ja Hyvil ovat lisäksi todenneet lausunnoissaan, että esityksen kirjaus, jossa viitataan poikkeusolojen toimivaltuuksien käyttöön normaalioloissa, on ristiriidassa tarkkarajaisuusperiaatteen kanssa. Eduskunnan oikeusasiamies on lisäksi lausunut, että perusteluista ei ilmene riittävän selkeästi millaisia asioita valtioneuvoston päätöksen varautumisvelvollisuuden tarkempi määrittely voisi sisältää ja miten se eroaisi asetuksella annettavista säännöksistä.

Lausunnoissa viitataan oletettavasti hallituksen esityksen sivuilla 6 esitettyyn kirjaukseen: *”Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta on huomioitava, että ero normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen välillä voi elämän ja kuoleman kysymysten kanssa arkipäiväisesti kamppailevassa sosiaali- ja terveydenhuollossa olla niin hienovarainen, ettei poikkeusoloja ole tarkoituksenmukaista käyttää ehtona sosiaali- ja terveydenhuollon vakavissa häiriötilanteissa välttämättömien järjestelyjen käyttämiselle.”* STM toteaa, että kirjauksella ei tarkoiteta sitä, että poikkeusolojen toimivaltuuksia käytettäisiin normaalioloissa. Kirjauksella viitataan siihen, että häiriötilanteita koskevaa sääntelyä tulee tuoda normaaliolojen lainsäädäntöön, kuten esimerkiksi tällä lakiesityksellä ollaan tekemässä. Näin on linjattu myös valmiuslain päivitystyön yhteydessä. STM katsoo, että tältä osin esityksessä ei ole tarvetta tarkennuksiin.

STM korostaa, että valtioneuvoston päätöksen sisältö perustuisi puhtaasti 53 b §:n 1 ja 2 momenteissa lueteltuihin tehtäviin. Valtioneuvoston päätöksellä täsmennettäisiin

hyvinvointialuekohtaiset tarkat tehtävät ja kohdennettaisiin tehtävät ja rahoitus tietyille Puolustusvoimien arvioon perustuville hyvinvointialueille. Näiden tehtävien tarkempi määrittely laissa tai asetuksessa voisi hallituksen esityksen perustelujen mukaan vaarantaa varautumisen tarkoituksen. Toisaalta kyse on enemmänkin lain toimeenpanosta, joka ei muutenkaan kuulu lailla tai asetuksella säädettäviin asioihin.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut esitetyn sääntelyn perustelluksi ja riittäväksi, ja luonteeltaan enemmänkin lainsäädännön toimeenpanoksi kuin perustuslain 80 §:n mukaiseksi lainsäädäntövallan siirtämiseksi. Näin ollen on perusteltua, että hyvinvointialueiden varautumistehtävien tarkempi sisältö määritellään valtioneuvoston päätöksellä eikä asetuksella.

Lausunnoissa tuotiin esiin myös 53 c §:ään sisältyvään muutoksenhakukieltoon liittyviä huomioita. STM toteaa, että valtioneuvoston esitetyn lain nojalla tekemät päätökset sisältävät salassa pidettävää tietoa. Päätösten sisällön ja tarkoituksen huomioiden, päätösten muutoksenhakumahdollisuus on suljettava pois.

Virka-apu

Virka-apua käsiteltiin useissa lausunnoissa. STM tuo esiin huomioitavana seikkana, että ainakin Varsinais-Suomen, Kymenlaakson, Lapin ja Vantaa-Keravan hyvinvointialueiden esityksissä virka-apusääntelyä oli arvioitu lausuntokierroksella olleen hallituksen esityksen luonnosversiosta, eikä nyt eduskunnan käsiteltävänä olevaa versiota. Lausunnoissa esitetyt argumentit sääntelyn tarkkuudesta tai virka-avun maksullisuudesta eivät koske nyt käsiteltävänä olevaa lakia eikä niitä tule huomioida.

Puolustusministeriö esittää virka-apua koskevan 53 a §:n 1 momentin muotoilua niin, että muotoilu ”virka-avun pyytäjän vastuulle kuuluvien…” poistettaisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että virka-avun tulee rajautua joukkoon, jonka terveydenhuollon antamisesta pyytäjä vastaa. Puolustusvoimat tai liittolaiset eivät siis voisi pyytää virka-apua muuhun kuin omien joukkojensa tarpeisiin. Puolustusministeriön esitys perustuu siihen, että Puolustusvoimat nimellisenä virka-avun pyytäjänä ei vastaa liittolaisten joukkojen terveydenhuollosta. Puolustusvoimat toimisi tosiasiassa kuitenkin vain virka-apupyyntöjen välikätenä, ja todellisuudessa virka-apua annettaisiin Naton tai muiden liittolaisten joukoille. Näin ollen STM pitää alkuperäistä muotoilua perusteltuna.

THL esittää lausunnossaan, että virka-apusääntelyyn otettaisiin mukaan myös THL:n valtion sote-yksiköt eli valtion mielisairaalat, vankiterveydenhuolto ja valtion lastensuojelulaitokset.

STM toteaa, että sote-järjestämislaki ei koske valtion sote-yksiköitä. Valtion sote-yksiköiden tehtäviin ei ole tarkoituksenmukaista lisätä virka-avun antamista Puolustusvoimille, Rajavartiolaitokselle, Natolle tai muille liittolaisille. Valmistelun yhteydessä ei nähty kuviteltavissa olevia tilanteita, joissa tällaisia virka-apupyyntöjä tultaisiin esittämään.

Kymenlaakson hyvinvointialue nosti lausunnossaan esiin, että yksityissektorin osallistuminen virka-apuun tulisi säädellä selkeästi. STM toteaa, että yksityissektori ei osallistu virka-avun antamiseen vaan siinä on kyse viranomaistoiminnasta.

Sosiaalihuolto

Useissa lausunnoissa nostettiin esiin sosiaalihuollon merkitys varautumisessa ja se, että nyt käsillä olevan lainsäädännön tulisi kattaa myös sosiaalihuolto.

STM toteaa, että sosiaalihuollon varautumisen kehittäminen on tärkeää ja sosiaalihuollon palveluiden turvaaminen on välttämätöntä myös poikkeusoloissa. Nyt käsillä oleva esitys koskee Puolustusvoimille annettavaa tukea, kun taas sosiaalihuollon tehtävät kohdistuvat siviiliväestön tukemiseen. Virka-avun osalta Puolustusvoimilla tai Natolla ei ole sellaisia sosiaalihuollon viranomaistehtäviä, joihin virka-apua voitaisiin antaa. Ukrainan sodan kokemusten perusteella sosiaalihuollon kohteisiin ei ole liittynyt vastaavanlaista uhkaa kuin terveydenhuollon toimitiloihin. Lakiesitys ei estä sitä, etteikö hyvinvointialueilla myös sosiaalihuollon palveluissa työskentelevää terveydenhuollon henkilöstöä voitaisi kouluttaa valtioneuvoston päätöksellä tarkemmin määriteltävällä tavalla poikkeusoloissa toimimiseen. STM katsoo, että sosiaalihuollolle ei tule tällä lakimuutoksella luoda uusia Puolustusvoimia tukevia tehtäviä.

Rahoitus

Rahoitukseen liittyvät lausunnot korostivat pääosin sitä lainsäädännössä jo todettua, että valtion tulee kattaa kaikki tästä lainsäädännöstä hyvinvointialueille tulevat uudet tehtävät täydellä rahoituksella. Lausunnoissa todettiin, että kohdennetun rahoituksen tulee olla riittävä ja huomioida myös alueelliset erot. Näin tullaan valtioneuvoston päätöstä valmisteltaessa toimimaan.

Muita huomioita

Eduskunnan oikeusasiamies toi lausunnossaan esiin, että sote-järjestämislain 1 §:n 4 momenttiin tulisi täydentää, että nyt käsittelyssä olevat säännökset koskevat myös HUS-yhtymää. Eduskunnan oikeusasiamies toi esiin myös valtioneuvoston ohjesäännön mahdolliset täydennystarpeet uuden sääntelyn vuoksi.

STM toteaa, että 1 §:n 4 momentin luettelo sisältää jo koko 7 luvun, johon käsiteltävänä olevat 53 a §, 53 b § ja 53 c § sisältyvät. Sääntelyä sovelletaan siis HUS-yhtymään ja siitä on riittävällä tavalla säädetty. STM pitää huomiota valtioneuvoston ohjesäännön päivittämisestä tärkeänä ja katsoo, että valtioneuvoston ohjesääntöä tulee tarkastella nyt käsillä olevan lakiesityksen hyväksymisen jälkeen.

Aluehallintovirastot toivat esiin, että hallituksen esityksessä ei kuvata valvontaviranomaisen asemaa tai uusien tehtävien valvontaa. STM toteaa, että valvontaviranomaiset valvovat myös uusia tehtäviä samalla tavalla kuin hyvinvointialueiden muitakin lakisääteisiä tehtäviä.

Etelä-Karjalan hyvinvointialue toi esiin, että 53 b §:ssä tulisi erikseen mainita myös Rajavartiolaitos. STM toteaa, että 53 b § koskee nimenomaan Puolustusvoimien kanssa tehtävää yhteistyötä ja Rajavartiolaitosta ei ole tarpeen lisätä.

Sailab-MedTech Finland ry tuo lausunnossaan esiin yritysvaikutusten arvioinnin tarpeen. Lausunnossa on esitetty hyviä näkemyksiä siitä, että lisääntyvillä hankinnoilla voi olla vaikutusta myös yritysten toimintaan. STM toteaa, että suoria velvoitteita yritystoimintaan uudella lainsäädännöllä ei kuitenkaan aseteta.

Apteekkariliitto toi esiin siviiliväestön lääkehuollon turvaamisen. Huomiot ovat tärkeitä. STM toteaa, että sote-järjestämislaki koskee nimensä mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä hyvinvointialueilla. Sillä ei säädetä yksityishenkilöiden tai apteekkien varautumisesta.

SPR nosti lausunnossaan esiin, että Veripalvelun toimintaa ei ole huomioitu lainsäädännössä. Myöskään kolmannen sektorin toimijoiden roolia ei ole käsitelty. STM toteaa, että kyseessä on hyvinvointialueiden ja Puolustusvoimien välistä yhteistyötä koskeva lainsäädäntö, jolla ei aseteta velvoitteita muille tahoille. Veripalvelu on kuitenkin tiiviisti mukana yhteisessä varautumisessa ja valmiussuunnittelussa.

Useissa lausunnoissa nostetaan esiin lainsäädännön toimeenpanoon liittyviä asioita, kuten rahoituksen maksamisen käytäntöjä, materiaalivarastojen tarkkoja määriä, ict- ja kiinteistöammattilaisten ja logistiikan tarvetta, henkilöstön koulutusten käytäntöjä ynnä muuta. STM toteaa, että näitä esityksiä ja huomioita ei käsitellä tässä vastineessa tarkemmin.

Useissa lausunnoissa tuotiin esiin myös nyt käsillä olevan lainsäädännön ulkopuolisia tarpeita, kuten huoltovarmuuslainsäädäntöön tai lääkärihelikopteritoiminnan lainsäädäntöön liittyviä huomioita. Näitäkään ei käsitellä tässä vastineessa tarkemmin.

Perustuslakivaliokunnan, puolustusvaliokunnan ja puolustusministeriön lausuntojen perusteella STM esittää 53 c §:n täsmentämistä alla punaisella olevin muutoksin:

53 c §

Hyvinvointialueen ja Puolustusvoimien yhteistyön rahoitus

Valtio vastaa hyvinvointialueille 53 b §:n 1 ja 2 momenteissa määriteltyjen tehtävien kustannuksista.

Valtioneuvosto päättää 53 b §:ssä tarkoitetulla päätöksellä tarkemmin tehtävien ja rahoituksen kohdentamisesta puolustussuunnittelun terveydenhuollon tarpeisiin perustuen. Valtioneuvoston päätöksessä **53 b §:n 1 ja 2 momenttien mukaisten** tehtävien tarkempi määrittely ja alueellinen kohdentaminen on toteutettava valtion talousarvioon tarkoitusta varten otetun määrärahan rajoissa. Valtioneuvoston päätös valmistellaan sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä hyvinvointialueiden ja Puolustusvoimien **ja puolustusministeriön** kanssa.

Valtioneuvosto myöntää hyvinvointialueelle 53 b §**:n 1 ja 2 momenteissa** tarkoitetuista tehtävistä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi valtion rahoituksen hakemuksetta varainhoitovuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Sosiaali- ja terveysministeriö maksaa rahoituksen hyvinvointialueelle etukäteen valtioneuvoston päätöksen mukaisesti.

Jos varainhoitovuoden aikana ilmenee sellaisia 53 b §**:n 1 ja 2 momenteissa** tarkoitettuja varautumistehtäviä, joita ei ole voitu ottaa huomioon tehtäessä hyvinvointialueelle kuluvaa varainhoitovuotta koskeva 2 momentin mukainen päätös, voidaan näiden tehtävien osalta tehdä erillinen päätös varainhoitovuoden aikana. Sosiaali- ja terveysministeriön on maksettava päätöksen mukaisista tehtävistä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi tarkoitettu valtion rahoitus hyvinvointialueelle ilman aiheetonta viivytystä.

Edellä 53 b §:n 1 ja 2 momentin mukaisiin tehtäviin kohdistuvia investointeja ja investointeja vastaavia sopimuksia ei sisällytetä hyvinvointialueesta annetun lain 16 §:ssä tarkoitettuihin hyvinvointialueiden investointisuunnitelmiin eikä tämän lain 25 §:n 2 momentin mukaisiin investointisuunnitelmien osasuunnitelmiin.

Lakimies Salla Paavilainen, STM Valmiusyksikkö

Valmiusjohtaja Pekka Tulokas, STM Valmiusyksikkö